

WORLD BANK GROUP

COVID-19 Sonrası Rekabet ve Şirketlerin Toparlanması

Avrupa ve Orta Asya Ekonomik Güncelleme Raporu
Baş Ekonomistlik Ofisi
Sonbahar 2021

DÜNYA BANKASI ECA EKONOMİK GÜNCELLEME RAPORU SONBAHAR 2021

COVID-19 Sonrası Rekabet ve Şirketlerin Toparlanması

Baş Ekonomistlik Ofisi

Yönetici Özeti

COVID-19 dünyayı ilk etkilemeye başladığı zamandan bu yana neredeyse iki yıl geçmesine rağmen pandemi küresel ekonominin gidişatını şekillendirmeye devam ediyor. Avrupa ve Orta Asya (ECA) bölgesinin yükselen ve gelişmekte olan ülkelerinde ekonomik faaliyetin 2021 yılında yüzde 5,5 büyümesi bekleniyor. Bu oran, yılın ilk yarısında dış talepte kaydedilen beklenenden güçlü toparlanmanın yanı sıra aşılama ve destek paketleri sayesinde güçlenen iç talebin etkisiyle başlangıçta öngörülenden daha yüksek bir orandır. Ancak bölgede iç talepteki toparlanmayı zayıflatan bir etken olarak daha bulaşıcı COVID-19 varyantlarının küresel ve bölgesel ölçekte yayılmaya devam etmesi ihracattaki artışı zayıflatıyor olabilir. Küresel bağlamda, bu güncelleme raporu son gelişmeleri özetlemekte ve bölgenin bir görünümünü sunmaktadır. Ayrıca, pandemi sonrasındaki güçlü bir toparlanma ve sürdürülebilir uzun vadeli ekonomik büyüme için kilit önem taşıyan rekabet üzerinde de odaklanmaktadır.

2022 yılında, dış talebin ve emtia fiyatlarının dengelenmesi, küresel büyümenin plato seviyesine ulaşması ve makroekonomik politika desteklerinin geri çekilmesi ile birlikte bölgesel büyüme hızının yüzde 3,4'e inmesi beklenmektedir. Özellikle aşya erişimdeki eşitsizliklerin ve aşılama konusundaki tereddütlerin öne çıktığı bir bağlamda pandeminin devam ettiği düşünüldüğünde görünüm halen oldukça belirsizdir. Bölgedeki toparlanma beraberinde enflasyondaki hızlı bir yükseliş ile birlikte gerçekleşmiştir ve dış finansman koşullarının ani bir şekilde sıkılaşması veya siyasi belirsizliklerde ve jeopolitik gerilimlerde sert bir artış olması halinde tetiklenebilecek olan finansal sıkıntılara karşı kırılganlığını sürdürmektedir.

Küresel ekonomik faaliyet toparlanmasına ve 2021 yılında ECA bölgesinde hasılanın yükselmesi beklenmesine rağmen, COVID-19 pandemisinin kontrol altına alınması bölgede halen bir zorluk teşkil etmektedir. Pandeminin başlangıcında, hastalığın hızlı bir şekilde yayılması ve virüsü kontrol altına almak için uygulamaya konulan hareket kısıtlamaları ve kapanma önlemleri, hasıla ve üretkenlikte azalma olarak kendini gösteren ani arz ve talep şoklarına yol açmıştır.

ECA Ekonomik Güncelleme Raporunun bu sayısı, özellikle kriz ve toparlanma süreçlerinde rekabetin oynadığı rol üzerinde odaklanarak COVID-19'un bölgedeki şirketler üzerinde yol açtığı etkileri değerlendirmektedir. Çalışmanın rekabet üzerinde odaklanmasının sebebi, rekabetin dinamizm ile ilişkili olması, şirketleri yenilikçiliğe teşvik etmesi ve bir yandan daha az rekabetçi şirketlerin çıkışını kolaylaştırırken daha verimli şirketlerin piyasaya girmeye ve büyümeye motive etmesidir. Ekonomiler COVID-19 krizinin etkileri karşısında toparlanmaya başlarken, "yaratıcı yıkım" süreci olarak adlandırılan, kaynakların daha az üretken şirketlerden daha üretken şirketlere yeniden tahsis edilmesini destekleyen rekabetçi bir iş ortamının mevcut olmasını sağlamak önemli olacaktır.

COVID-19 pandemisi, sınırlı rekabet ve bunun ekonomik büyüme için potansiyel sonuçları ile ilgili endişeleri arttırmıştır. Daha küçük şirketlerin yeni

teknolojileri veya iş modellerini benimsemeyi daha güç bulabilirler, devlet desteklerinden yararlanma olasılıkları daha düşüktür, dolayısıyla çıkış olasılıkları daha yüksektir. Bu durumda, büyük şirketlerin yoğunlaşması ve hakimiyeti artabilir ve bu durum toparlanmayı desteklemek için en fazla ihtiyaç duyulduğu bir zamanda rekabeti daha fazla sınırlayabilir. Algıya dayalı ve düzenleyici göstergeler, özellikle Orta Asya ve Güney Kafkasya alt bölgelerinde olmak üzere ECA bölgesindeki ülkelerin çoğunun güçlü bir rekabet ortamı için kurumsal çerçevelerini iyileştirebileceklerini ve kanunları daha iyi uygulayabileceklerini göstermiştir.

Bölgedeki yükselen ve gelişmekte olan ülkeler için şirket düzeyindeki anket verileri kullanılarak gerçekleştirilen analizler, COVID-19'un şirketler üzerinde derin ve heterojen bir etki yarattığını göstermiştir. Ortalama olarak, anketin Mayıs ve Kasım 2020 ayları arasında gerçekleştirilen ilk turunda, bölgedeki şirketler bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında aylık satışlarının yüzde 24, tam zamanlı çalışan sayısının ise yüzde 10 düştüğünü bildirmiştir. Anketin Kasım 2020 ile Mayıs 2021 arasında gerçekleştirilen ikinci turunda ise, her dört şirketten biri takip eden altı ay içerisinde vadesi gelen yükümlülüklerini zamanında ödeyemeyeceğini tahmin ettiğini bildirmiştir. Daha küçük ölçekli ve daha genç şirketler COVID-19 krizinden daha fazla etkilenmiştir. Anketin ikinci turunda, Daha küçük, daha genç ve kadınların işlettiği işletmeler başlangıçtaki düşüşten bu yana satışlarında henüz bir iyileşme kaydetmediklerini bildirmişlerdir.

Krizler birçok şirket için yıkıcı olabilmektedir, ancak bunlar aynı zamanda kötülükten bir iyilik çıkmasına da vesile olarak bir temizlik rolü oynayabilmektedir. Raporunda sunulan kanıtlar bu tespitle tutarlıdır ve ECA bölgesindeki ekonomik faaliyetin COVID-19 krizi sırasında özellikle daha rekabetçi piyasaların olduğu ülkelerde kaynakların daha üretken şirketlere doğru yeniden tahsis edildiğini göstermektedir. Kriz öncesi işgücü üretkenliği yüksek olan şirketler satışlarında ve istihdamlarında kriz öncesi işgücü üretkenliği düşük olan şirketlere göre çok daha küçük düşüş kaydetmişlerdir. Ayrıca daha üretken şirketler online ortamlardaki faaliyetlerini ve uzaktan çalışma olanaklarını arttırarak krize daha iyi bir şekilde uyum sağlayabilmişlerdir. Ekonomik faaliyetin daha üretken şirketlere doğru geçişinin uzun süre kalıcı olup olmayacağı, daha üretken şirketlerin büyüyüp büyümeyeceklerine ve daha az üretken şirketlerin piyasadan çıkmayacaklarına bağlı olacaktır.

Önemli bir husus olarak, daha rekabetçi piyasaların ve rekabeti koruyan daha güçlü politikaların olduğu ülkelerde, daha üretken şirketlere yönelik bu yeniden dağılım daha da fazla gerçekleşmiştir. Benzer şekilde, devletin rolünün daha fazla olması ile daha az rekabet ve dinamizm arasındaki ilişki ile tutarlı bir şekilde, istihdamın payının kamu sektöründe daha yüksek olduğu ve bankalarda kamu mülkiyetinin daha fazla olduğu ülkelerde, daha az üretken şirketlerden daha fazla üretken şirketlere doğru olan yeniden dağılım daha zayıf gerçekleşmiştir,

Son olarak, ECA bölgesindeki birçok hükümet, krizin başlangıçtaki ekonomik etkilerini hızlı bir şekilde ortadan kaldıracak ve şirketleri ve çalışanları en kötü etkilerden koruyan acil bir rahatlama sağlayacak geniş kapsamlı politika destek programları uygulamıştır. Devlet desteklerinin kapsadığı şirketlerin oranı

ülkeler arasında geniş bir değişkenlik göstermiştir, ancak ortalama olarak şirketlerin yarısı pandeminin ekonomik etkileri karşısında belirli bir devlet desteğinden yararlandığını bildirmiştir. Genel olarak, daha az üretken şirketler devlet desteklerinden daha çok yararlanmışlardır; büyük şirketlerin ödeme ertelemeleri ve mali yardım şeklindeki desteklerden yararlanma oranları küçük şirketlere göre daha yüksek olmuştur ve destek önlemleri kriz öncesi yenilikçilik seviyelerinden bağımsız olarak tüm şirketlere sağlanmıştır,

COVID-19 krizinin başlangıcında uygulanan geniş kapsamlı destek önlemlerinin, kriz öncesindeki yenilikçilik durumlarından bağımsız olarak, yaşayabilirliği daha az olan şirketlere gittiği düşünüldüğünde, bunlar rekabet ve büyüme için kalıcı olumsuz sonuçlar doğurmuş olabilirler. Ülkeler ekonomik toparlanma sürecine girerken, tüm ülkelerdeki politika yapıcıların geniş politika destek önlemlerini uygun olduğu en erken zamanda kademeli olarak uygulamadan kaldırmaları ve rekabetçi bir iş ortamının geliştirilmesi üzerinde odaklanmaları önemli olacaktır. Böyle bir ortam, güçlü bir toparlanma; gelecekteki krizlere karşı dayanıklılık ve sürdürülebilir uzun vadeli ekonomik büyüme için kilit önem taşıyacaktır.